

II. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

PÁRBESZÉD

A VIDÉKÉRT

ORSZÁGOS VIDÉKI FÓRUM

- Glatz Ferenc: Határokon átnyúló vidékfejlesztés és nemzetpolitika 3
- Délutáni előadások 6
 - Dr. Ladóczki Gyula: Regionális vidékfejlesztés
 - Csatári Bálint: Vidékeink közös jövője
 - Folberth Péter: Területi verseny vagy együttműködés
 - Nagy Imre: Határokon átnyúló együttműködés
 - Csányi László: Mórahalom és kistérsége együttműködési gyakorlata
 - Ricz András–Petrás Ede: Együttműködés a vidékfejlesztésben
 - Mikula Lajos–Bene Tamás: Ifjúsági együttműködések
- Tanulmányút 7
 - „A jót legjobban” – a csantavéri Gebi Kft.
- Pásztor István: A határon átnyúló fejlesztés az európaiság mércéje 8
- Tanulmányút 11
 - Balassa Farm, Balassa Tamás beszámolója alapján
- Bunford Tivadar: Vidékfejlesztés a Vajdaságban 12
- Tanulmányút 15
 - Masterplast: Folyamatos fejlesztés, vevőközpontúság, partnerkapcsolatok
- Hajdú Zoltán: A dunai „hármasthatár” 16
- Glatz Ferenc: Következtetések a határokon átnyúló Hálózat-építésről 18

MEZŐGAZDASÁG

- Horn Péter: Új helyzetben a világ élelmiszer-ellátása 20

KÖRNYEZETVÉDELME

- Láng István: A vidék és a klímaváltozás 23

VÍZGAZDÁLKODÁS

- Varga Miklós: Vízgazdálkodás és klímaváltozás 25

HÍREK

- II. Rábaközi Gazdanapok, 2009. augusztus 28–30. 27
- Népművészet és vidékpolitika 28
- Csabai Kolbászfesztivál 29
- A vidék hírei (Tanács István) 30

HÁLÓZAT

- Szakosztályok, elnöki bizottságok. Az MNVH Vezetői Kollégiumának 2009. szeptember 28-i üléséről 32
- A LEADER-programról dióhéjban (B. R.) 34
- MNVH HÍRADÓ 35

Szerkesztő: Glatz Ferenc
Szerkesztőség: 1014 Budapest, Uri utca 53.
Tel./fax: 356-0457

Kiadó: MTA Társadalomkutató Központ
1014 Bp., Országház u. 30. Tel.: 224-6700
Kiadói munkatársak: Kovács Éva (olvasószerkesztő),
Horváth Imre (tördelés), Kocsis Gabriella (kép),
Nagy Béla (térkép), Oprán Emese (szerkesztőségi titkár)
Nyomdai munkálatok: Innova-Print Kft.

ISSN 2061-0009

Vidékfejlesztés és nemzetek együttélése

III. Országos Vidéki Fórum, Szabadka

Alapelveinkről. A vidékfejlesztés a Kárpát-medencei magyarság életképességének megtartója. Merthogy a határokon túli tömbmagyarság vidéken él. 1920 után az új államokban az igazgatási központokban, a városokban a magyarság fokozatosan visszazorult, sokan Magyarországra menekültek, mert elvesztették nyelvük-höz kötődő állásukat, még tulajdonukat is. Az igazgatás nyelve a román, a szerb, a horvát, a szlovák, az ukrán lett. Az Európai Unió 2005 óta kiemelten támogatja a vidéki térségeket: azok belakottságát, a természeti erőforrások karbantartását költségvetési forrásokból kívánja biztosítani. A lehetőséget ki kell használni...

A tömbmagyarság, a székelység kivételével, a szomszéd államokkal közös határok mentén helyezkedik el. Az EU 2008 óta kiemelten támogatja a határokat átlépő vidékfejlesztéseket. Ezzel is gyengíteni kívánja a nemzetállami határok elválasztó erejét. Az Európai Uniót e politikájában kettős cél vezeti: részben ösztönözni a nemzetállami határoktól független tájgazdálkodási, kereskedelmi, kulturális aktivitásokat, részben segíteni az európai nemzeti kisebbségek kapcsolatrendszerét a határokon túli többségi nemzettel. Új lehetőségeket kínál tehát az uniós politika a Kárpát-medencei táj- és vízgazdálkodásnak, úthálózat-fejlesztésnek és új lehetőséget kínál a magyar–magyar kapcsolatrendszernek. Ez – nem győzzük hangsúlyozni – lehetőséget kínál a bizonyításra: a magyar–magyar kapcsolatrendszer a román, szlovák, szerb, ukrán, horvát államnak és többségi nemzetnek is anyagi érdeke... Közös érdekünk.

A vidékfejlesztés tehát a közép-kelet-európai térségben új lehetőségeket teremt a helyi közösségek egyben tartására és az érdekközösségek felismeréséhez. Egymáshoz kényszerít, szoktat bennünket: szerbeket, románokat, szlovákokat, horvátokat, ukránokat, magyarokat. A felismeréshez: az új hazában, az Európai Unióban – 300 év óta először – erősebb az érdekközösségünk, mint az érdekellentétünk.

Ezen alapelvek hajtottak bennünket az utóbbi években Szlovákiába, Romániába, Szerbiába. Érsekújvártól Kassáig, Nagyváradtól Aradig, Újvidéktől Szabadkáig. Ezért rendeztünk most Országos Vidéki Fórumot Szabadkán. Több százan, magyarországi, szerbiai magyarok, szerbek.

GLATZ FERENC

Határokon átnyúló vidékfejlesztés és nemzetpolitika

(Bevezető előadás)

A szerbeknek, magyaroknak ma erősebb az érdekközösségük, mint az érdekellentétük. Ahogy a románoknak, szlovákoknak, horvátoknak, osztrákoknak is. A Kárpát-medence népeinek. Háromszáz éve először.

Ezekre a közös érdekekre két ok miatt nem figyelünk.

Először azért nem, mert indulatokkal töltenek el bennünket a *történelmi sérelmek*, egymáson ejtett sebek. Generációkon át – tegnapig. Egyének, családok, nemzeti közösségek emlékei. Másodsor, nem figyelünk az érdekközösségekre azért, mert elevenen élnek bennünk *nemzeti kisebbségeink sérelmei*. A másik államban nemzettársaink ma is naponta elszenvedett sérelmei. Két akadály a felismerésnek. (No és a két akadály említésekor hozzátehető: hiányoznak a pozitív, valós, közös programjavaslatok. És az elmúlt 60 évben is hiányoztak. A szovjet rendszer kényszer-érdekközössége, átpolitizált programjai inkább elvették a kedvünket az együttműködéstől.)

A Fórum elnöksége. Szabadka, 2009. november 30.

Kezdjük tehát a beszélgetést egymással, szerbek és magyarok, szerbiai és magyarországi magyarok...

A közös érdekekről. De melyek ezek a közös érdekek – kérlek tőlem évek óta. (Mivel 2004 óta szlovák és osztrák, 2007 óta román barátainknak nap mint nap emlegetem új érdekközösségünket. Az Európai Unió kiterjesztésének folyamatában.) Most csak a legkézenfekvőbb szerb–magyar érdekközösségeket sorolom.

1. Az *Európai Unió délkelet-európai kiterjesztése*. A délkelet-európai tengeri kijáró a Földközi-tengerre európai érdek: a távol-keleti, illetve afrikai kereskedelmi forgalom nem talál szabad kitérőt Nyugat-Európában. Az út a Balkánon vezet(het) át. A még kívül maradt nyugat-balkáni térség felvételétől azonban fél Nyugat-Európa. Retteg, hogy a nyugat-balkáni „etnikai és közbizonytalansági tűzfészek” belülről kerül. Nem joggal. (Okult Románia esetéből: a felvételét követő, 2007 után Nyugatra vándorolt cigányok okozta problémákból. A civilizációs konfliktusokból. Amelyek etnikai jelleget öltöttek.) Bizonyítani kell Nyugat-Európának: kézben tudjuk tartani az etnikai konfliktusokat, jogtartó képességünk van és alkalmazkodunk az európai magatartásformákhoz. Magyarország már belül van az EU-n. 2011-ben elnökséget is visel.

2. *Regionális Európa-tervek 2014–2020*. Papírra kerülnek jövőre az Európai Unió 2014–2020 közötti terveinek „ceruzaszámai”. Nem engedheti meg magának még egyszer a térség azt a mulasztást, amit elkövettek nemzetállami politikusai: 2004 után megfélemlítettek arról, hogy az Európai Unió „hétéves tervét” – a 2007–2014 közötti évekre – összehangolják.

3. *Kihaszni az európai regionalizmus „feltámadását”*. 2005–2006-ban új program indult a határokon átlépő regionális kapcsolatok erősítésére. Az EU ezt az akciót nem általában, a nemzetállamokhoz ajánlva, hanem az államok kormányait kikapcsolva, a határ menti térségek-

hez rendeli. Egy részében a határok két oldalán elhelyezkedő térségek kapcsolatának támogatásával. És nem „ajánl”, hanem jelentős pénzüsségeket csoportosít a projektekhez. (Alacsony önrészesedést kérve.) A kislépések politikája. De a korábbinál sokkal nagyobb pénzüsségek. Ki vagyunk szolgáltatva egymásnak.

4. Az egymással határos peremterületek fejlesztése. Mindkét államnak az érdeke. Mindkét állam rendkívül fővárosközpontúan fejlődött a nemzetállamok korában, 1920 után.

1990–2008 között kiderült: a nemzetközileg nyitott piacgazdaság ugyancsak a nagyvárosokat foglalja el, ott fejleszt, alapít munkahelyeket. Mert ott készen találja az infrastruktúrát, és könnyen odavonzza a versenyképes munkaerőt.

Csak a két állam együttműködésével valósulhatnak meg a Kárpát-medence Alföldjének gazdasági-infrastrukturális beruházásai. Mindenki előtt – ha erről beszélünk – magától értetődően jelenik meg az igény: a Homokhát és a Duna–Tisza köze déli, valamikor oly dinamikus térségének revitalizálása.

5. Tájgazdálkodási rekonstrukció. Csak együttműködéssel lehetséges a Kárpát-medence nagy tájgazdálkodási rekonstrukcióját végrehajtani: a Homokhát és a Délvidék vízgazdálkodásának továbbfejlesztését.

6. *Dönteni a Dunáról.* A Duna Európa 7. közlekedési folyosója. A folyam és völgye évezrede a Kárpát-medence népei életének, mozgásának egyik gazdálkodási-kulturális tengelye. Különösen a szerb–magyar–német érintkezések színhelye. Bármiként alakul a Duna hajózhatósága körüli szemléleti-ökológiai háború Magyarországon, a Dunára nemzetközi terv fog születni hamarosan. Szerb–magyar–román–bolgár együttműködést nekünk, szerbeknek, magyaroknak kellene kezdeményezni...

Közös érdekek léteznek.

Nézzük most a közös érdekek felismerését gátló két tényező kiküszöbölésének lehetőségét, a történelmi sérelmek felszámolását és a nemzeti kisebbségek konfliktusainak oldását.

A történelmi sérelmek maradványairól. Érdek és érzelm szembekerülhet. A feloldás hasznára van példa Európában. Éppen az európai egységesülés történelméből.

Az Európai Közösség sohasem lett volna működőképes, és ma sincs Európai Unió, ha programszerűen nem hirdeti meg a francia és a német állam a közös történelmi sérelmek tisztázását.

Mi magunk, itt a Kárpát-medencében, 2007-ben kezdtük. Amikor az újabb Kárpát-medencei szomszéd, Románia bekerült az Európai Unióba. 2007 ősze: szlovák–magyar történészegyeztetés, majd több tízezres publikáció (História) a magyar kitelepítésekről és a magyarságon – németeken – ejtett sebekről Szlovákiában. Szlovák történészek tollából. Magyar történészkritika a magyar politikusok rövidlátásairól: a hazai szlovákság törekvéseinek elhanyagolása és felelőtlen határkijelentések miatt. Majd az 1918–1920 közötti nemzetállam-alakulások történelme következett. Államhatár és nemzeti szállásterület mai konfliktusának forrásvidékéről. Először a felbomlásról (1918), majd a szlovákok és a románok kiszakadásáról a magyar államból. (A Turócszentmártonban – 1918. október –, majd Gyulafehérvárott – 1918. december – hozott döntések elemzése.) Szlovák, román, osztrák, magyar – illetve lengyel, amerikai, német, francia, olasz részvétellel. És következik a versailles-i békerendszer (1920) taglalása.

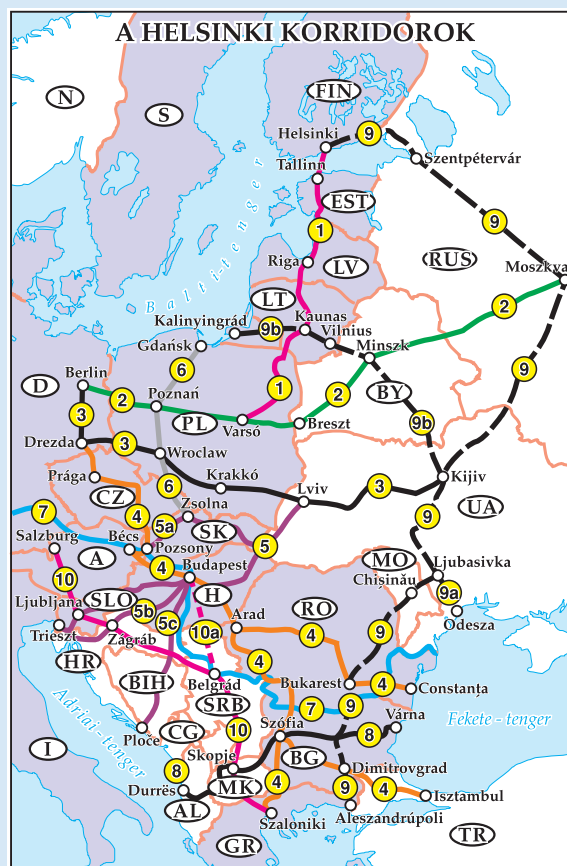
Már csak a szerb–magyar történelmi sérelmek elemzése, rendezése hiányzott. Hiányzik ma is. Ezért is ma este

szerb–magyar történelmi fórumot rendezünk a széles közönségnek. A vidékfejlesztési konferencia estjén „közös történelemóra”. És mi, történészek, kiállunk a közönség elé a szerb–magyar együttélés történelmi tablójával. Közösség-építésről, -rombolásról őszintén beszélve. Hogy mindenki lássa: lehet Szerbiában a történelemről őszintén beszélni. Sérelmekről is. S hogy merje vállalni mindenki nemzeti, vallási hovatartozását. Mert ez európai követelmény.

A nemzeti kisebbségek konfliktusai. Ez a másik tényező, ami gátolja közös érdekeink felismerését.

Európa történelmére figyelünk. Ismét. 1992-ben a korábbi Európai Gazdasági Közösség átalakult politikai közösséggé. Az immáron közös politikai szervezet, az Európai Unió nem tehet meg, hogy a kontinens egyik lappangó emberjogi konfliktussorozatáról ne vegyen tudomást: az államokon belüli többségi és kisebbségi nemzetközösségek ütközéseiről. Hét évtizedes viták, robbantgatásig jutó etnikai konfliktusok oldódnak Nyugat-Európában az EU létrejöttének első éveiben. Dél-Tirol területi autonómiát kap (1992) Olaszországban, a német–osztrák kisebbség a többséggel azonos jogokat. Azután kulturális autonómiát nyernek – egyetemen – a franciaországi okcitanok, majd a spanyolországi baszkok és az angliai dél-walesiek.

Az unió keleti kiterjesztése 2004-ben, 2007-ben magával hozta-hozza itt, Közép-Kelet-Európában is az igényt: rendezni nemzeti „kisebbség-többség” viszonyát. (A többségi nemzetek politikusai itt, a mi térségünkben is – mint 1992 előtt Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban, Nagy-Britanniában – ellenállnak. De a rendezés elkerülhetetlen. Hiszen a közép-kelet-európai térségben még jobban megmaradtak a különbségek a nemzeti szállásterületek és az államigazgatási határok között.) Már a keleti kiterjesztés során –

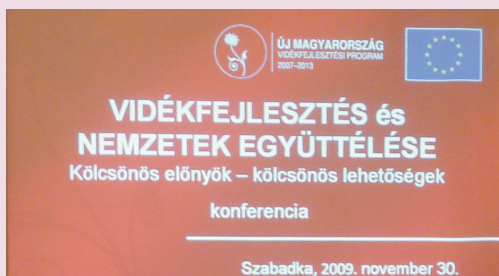
A határon túli magyar politikai pártok elnökeinek találkozója. Csáky Pál (MKP), Markó Béla (RMDSZ), Pásztor István (VMSZ) és a meghívó, Glatz Ferenc

2006. januárban – az Európai Parlament egész napos vitát folytatott a nemzeti kérdékről. Határozott felszólalások hangzottak el az európai kontinens etnikai sokszínűsége mellett. A nemzeti kisebbségek identitásának megőrzéséért. Senki nem vitatja azokat. 2008-ban pedig az úgynevezett bolzanói ajánlások állást foglaltak a határok mentén elhelyezkedő többségi-kisebbségi nemzetek kapcsolatrendszerének támogatása mellett. Kimondatlanul is az új tagállamok etnikai feszültségeinek enyhítését célozva...

Szerbia szeretne EU-tag lenni. Politikai, gazdasági érdeke. Nekünk, magyaroknak is. Szerbia megtette az első lépést kisebbségpolitikájának európaizálása felé. Augusztusban törvényt fogadott el: a kisebbség 50%-a+1 fő kell, hogy kérvényezze, és a kisebbség kollektív nemzeti autonómiát kap, ahol az igazgatás és a kultúra nyelve az anyanyelv. Ehhez viszont bátorságot kell vennie az itteni magyarságnak: írásban vállalnia magyarságát. A szerb–magyar vérengzések után – 1942, 1944 után – nem könnyű erőfeszítés...

Mit tettünk mi itt a Kárpát-medencében? 2008. július 8-án először, majd 2009. október 12-én másodszor Budapestre meghívtuk a határokon túli magyarság legnagyobb számú szervezeteinek elnökeit, Csáky Pált, Markó Bélát és Pásztor Istvánt. Kiindultunk abból, hogy a határon túli magyarok politikája a 20. század végi magyar történelem kevés „sikeres politikája” közé tartozott. Mondtuk mi, hazaiak. És mondtuk: a kisebbségpolitika ott igazán sikeres, ahol a nemzeti tudat megtartásához szükséges intézmények mellett jelen van a nemzetpolitikában a szakpolitika: a területfejlesztés, vállalkozásélénkítés, szakemberképzés és infrastruktúra-fejlesztés. Melyik legyen az a szakpolitika, amelyik a magyarságmegtartást aktívan segítheti, a nyelvi intézmények építése mellett? Válaszunk: az aktív vidékpolitika. Érveink: a magyarság a szomszédos országokban 90%-ban vidéki térségekben lakik. Vidéki emberek. Közösségmegőrzésüket segíti,

Délutáni előadások

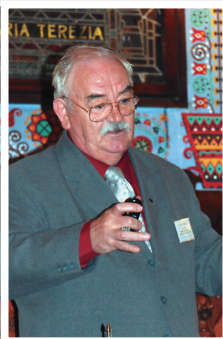
(Levezető elnök: CSATÁRI BÁLINT)

1. DR. LADÓCZKI GYULA (tanácsos, Szabadka Városi Tanács): *Regionális vidékfejlesztés*
Tudjuk, hogy az Európai Unió első-sorban régióban gondolkodik, így megpróbálunk ehhez igazodni és a földrajzilag közelebb fekvő városokkal (Szeged, Kiskunhalas, Eszék, Bácsalmás) minél jobb kapcsolatokat kialakítani.

Az ezt megkönnyítő első lépés a vízumkényszer eltörlése lesz. A város önkormányzatának egyik legfontosabb célja az, hogy a határ átjárhatóbb legyen. Minél több határátkelőt nyissunk meg itt, a környéken, és megépítsük az ezekhez vezető utakat. A következő jelentős lépés – az itt is említett – határokon átlépő projektet kialakítani, ahhoz egy európai uniós pályázaton támogatást elnyerni és Magyarországról partnert szerezni.

2. CSATÁRI BÁLINT (geográfus, az MNVH alelnöke): *Vidékeink közös jövője*

Ha a változó agrárvilágot, vidéki teret vizsgáljuk az európai modellek szerint, akkor három témával találkozunk. Az első az agrármarketinggel, az agrártermeléssel foglalkozik, a második a farmgazdaságokkal, míg a harmadik, a legújabb, a vidéktudományokkal próbálja bővíteni, szélesíteni a vidékhez kapcsolódó gondolatokat.

Az európai mezőgazdaság egyik kulcsa a vidéken dolgozó diplomások aránya. Ez Magyarországon 14%, míg Dániában több mint 30%, és a többi európai országban megközelíti a más területeken dolgozó diplomások arányát.

folytatás a 9. oldalon

ha helyben találnak munkát, életminőség-javító iskolát. És összpontosítsunk a határ menti térségek fejlesztésére. Hiszen a tömbmagyarság – kivéve a székelyeket – a Kárpát-medencében mindenütt a magyar állam határai mentén helyezkedik el. És mondtuk: figyeljünk az Európai Unió politikájára! 2008-ban a bolzanói ajánlások mellett született még egy lényeges döntés: az unió a határokat átlépő határ menti közös akciókkal akarja légiesíteni a nemzetállami határokat, erősíteni a regionalizmust. (2006. július 5-i európai parlamenti és tanácsi rendelet.) *Használjuk ki az új európai regionális politikát a magyarságmegtartásra!* És használjuk ki arra is, hogy megértessük a többségi – jelen esetben szerb – helyi népességgel: a nemzeti kisebbség nem gyengíti, hanem akár erősítheti a nemzetállamot. Jelen esetben a szerb nemzetállamot. Lehet valaki aktív tagja a magyar kultúrnemzetnek, és közben lehet a szerb állam nagyon hasznos állampolgára. Anyanyelvén beszélhet, igazgathatja vállalatait és közben itt adózik. (Zárójelben hozzátesszük: ahogy felismerik ezt az angolok, franciák, hollandok, németek, amikor biztosítják az államukban lakó kisebbségeknek a teljes kulturális autonómiát.)

A közös pozitív program: határokon átnyúló vidékfejlesztés. Ezért kértük szerbiai magyar barátainkat: rendezzük az első határokon túli vidékpolitikai fórumot Szabadkán. Ahol megkezdhetjük a vidékpolitika és a kisebbségpolitika összekapcsolását. És azért is szívesen hoztuk ide a közös rendezvényt, mert jó érzés volt először itt lenni Szabadkán. Szerb többségű város, szerb városi vezetés, és a városházán, az éttermekben, üzletekben azon a nyelven szólalhatunk meg, amelyiken akarunk. Mint Európában. (Nem így Szlovákiában.) A csodálatos városháza dísztermében a szerb állam megtartotta a századforduló akkori magyar vezetésének műremekeit, közöttük a magyar nemzeti történelem kiemelkedő alakjait ábrázoló pompás festett ablakokat, a középkori királyaink mellett a 19. századi nemzetté válásunk vezéralakjainak képeit. (Nem minden szomszédos államban.) Az első naptól Európában éreztük magunkat egy Európai Unión kívüli országban.

És még valamire jutottunk első szerbiai tárgyalásainkon: a vidékpolitika nemcsak a magyar–magyar nemzetépítés eszköze lehet, de lehet az ideális közös szerb–magyar program is. A pozitív élményt adó közös jövőépítés programja. Amelynek során egymáshoz szokunk még erősebben szerbek, magyarok, közös munkánk értelmét látjuk és felismerjük az érdekközösséget. Amely eddig hiányzott.

Európai kényszer, helyi okosság találkozhat így.

GLATZ FERENC
akadémikus, az MNVH elnöke